

hlavně o platný moravský a slovenský produkční r. z., přihlíží se však v něm i k novějším cizozemským r. z. a k potřebám čl. říčního r-ství.

Racionelního výkonu r-ství má být dosaženo rozdělením veškerých otevřených vod v soběstačné hospodářské celky, t. zv. rybářské revíry, jež jsou buď vlastní nebo složené (družstevní) a spojením rybářských revírů ve vyšší hospodářské celky.

Provedení zákona po stránce hospodářské se svěřuje samosprávným veřejnoprávním korporacím, t. zv. svazům rybářských revírů a zemským rybářským svazům. Potřebné finanční prostředky mají být opatřeny z příspěvků rybářských zájemníků a soustředěny v zemských rybářských fondech. V návrhu jsou vyřešeny všechny otázky, týkající se r-ství v otevřených vodách. Částečně jest v něm s hlediska praktické potřeby upraven i výkon r-ství ve vodách uzavřených.

K návrhu jest připojena velmi obšírná důvodová zpráva.

Literatura.

1. Pro právo platné v zemích České a Moravskoslezské. Peyrer: „Fischereibetrieb und Fischereirecht in Österreich“, Vídeň 1874; Kaserer: „Das Gesetz vom 25. IV. 1885 betreffend die Fischerei in den Binnengewässern mit Materialien“, Vídeň 1885 (ze sbírky „Österr. Gesetze mit Materialien“ sv. XXXIX); Anders: „Das Jagd- und Fischereirecht“ (Inšpruk 1884); Marchet: „Fischerei“ v Mischler-Ulbrichově „Österr. Staatswörterbuch“, II. vyd., sv. 2., str. 105—111; Křovák: „O lsteich rybářských“ (Správní obzor, 1916, str. 358—378); Kubec: „O právu slupí“ (Zemědělský archiv, 1916, str. 394—401 a 519 až 531); Pražák: „Spory o příslušnost mezi soudy a úřady správními“, II. díl, Praha 1886, str. 254 až 260; Čelakovský: „Právo obce Pražské k řece Vltavě“, Praha 1882; dále: „Zákony a nařízení v příčině zvelebení rybářství pro království České a markrabství Moravské“ (3. komentované vydání, Praha 1900); Mayrhofer: „Handbuch für den politischen Verwaltungsdienst“, Vídeň 1876, sv. V., Pace: „Das Wasserrecht“, str. 1111—1117 a sv. VI. „Fischereiwesen“, str. 421—483; „Gesetze und Verordnungen betreffend Jagd, Vogelschutz und Fischerei“, Manzova sbírka rakouských zákonů, sv. 25, 4. Světlikovo vydání, Vídeň 1910, str. 584—1013; Randa: „Právo vlastnické dle rakouského práva“ (VII. nezm. vydání, Praha 1922, str. 43 a násl. a 100 a násl.) a „Das österreichische Wasserrecht“, III. vyd. z r. 1891; komentované vodní zákony (Peyrer, Žalud, Alter, Procházka, k §§ 15, 21, 31 a 40 č. v. z.).

2. Pro právo platné v zemích Slovenské a Podkarpatské. Ilek-Herman: „Zákony a nařízení o honitbě a rybolovu dle práva býv.

státu maďarského“; Pavlásek: „Sbierka predpisov správnych a policajných platných na Slovensku“; Fajnor-Zátarecký: „Nástin súkromného práva platného na Slovensku a v Podkarpatské Rusi“, Bratislava 1924, str. 82 a násl.; komentovaný uherský vodní zákon, vydaný býv. expositurou ministerstva zemědělství v Bratislavě jako litografie (k §§ 22, 24 a 26).

3. Pokud jde o mezinárodní úpravu r-ství, srov. důvodové zprávy k vládním návrhům této věci se týkajícím (tisky posl. sněm. z III. vol. obd., 2. zasedání č. 292, 293, 326 a 327 a 6. zasedání č. 1691 a 1929).

Ladislav Strnad.

Řády (odznaky).

I. Pojem a povšechný význam. V nejširším smyslu znamená řád (ordo) tolik, jako pořádek. Míní se tím však také to, co jest pořádáno. V tomto smyslu předpokládá jistou hierarchii, která řádem dostává soustavu. Pořádání se mohou věci jen tehdy, když nejsou naprosto stejné a sobě v každém směru rovné. To, co bývá řádem pořádáno, jsou především lidé a jich sociální život, tedy sdružení lidská, svazy, korporace atd. (Viz k tomu heslo: Právní řád.) Odtud mluví se na př. o řádech světských a duchovních a míní se tím sdružení lidská, založená za účely buď světskými nebo duchovními. Německý jazyk rozeznává Orden a Ordnung, nazýváje oním substrát řádem pořádaný, tímto onen řád sám; v češtině znamená „řád“ obojí.

Duchovními řády jsou zejména řády mnišské. Z jejich ideí vyvinuly se duchovní řády rytířské a napodobeninou těchto jsou světské řády rytířské, zakládané zpravidla knížaty. Korporační povaha jejich byla však poznenáhlu stírána a tím i význam vlastních řádových statutů či stanov. Zbyly jen vnější čestné odznaky, které později byly jako samostatné instituty zakládány zvlášť. O starých českých řádech viz heslo: České a československé řády v Dodatcích k Ottově naučnému Slovníku. Historický vývoj celé instituce řádů způsobil, že dostala se ideově do blízkosti institucí šlechtictví, aristokracie a monarchického zřízení státního. Udělením řádu nabýval zpravidla vyznamenaný stavu šlechtického, řády zakládala a udělovala knížata (panovníci) a celá instituce vycházela z aristokratického světového názoru, podle kterého lidé nejsou si rovni a nerovnost mezi nimi má být i zevně (řádem) vyznačena tím, že muž, který si získal zásluhy o panovníka, stát a veřejný život, má být i

zevně rozeznatelný od těch, kteří žádných takových zásluh nemají. Myšlenka, že zásluhy mají býti odměňovány, sama o sobě neobsahuje v sobě nic nedemokratického. Vidíme také skutečně, že demokratický princip jako takový nezavrhne nijak odměny vůbec (i v nejradikálnější demokracii považují se na př. peněžní odměny — remuneratione — za nezávadné), nýbrž obrací se pouze proti odměnám ve formě řádů, odznaků a pod. Zde jest to však spíše jakýsi filosofický než demokratický odpor, který brojí proti této formě odměn, neboť filosof (životní mudrc) neklade zpravidla žádnou zvláštní váhu na mínění, které o něm má vnější svět a tudíž také ne na okázalé vnější zdůrazňování svých zásluh. Proti němu bylo by arciž možno namítnouti, že pro lidi jeho druhu se skutečně řády a odznaky nezakládají. Tendence nepřátelská instituci řádů, čestných odznaků a pod. odvolává se často i na nebezpečí zneužívání této instituce, odkazující na četné zkušenosti, že řády a odznaky nebývají v praxi udělovány těm nejzasloužilejším a nejvíce vynikajícím osobnostem a lidem se skutečnými zásluhami, nýbrž spíše různým šplhavcům a pochlebníkům, kteří si věc dovedou zařídit. Poukazuje se i na ryze mechanické (zdvořilostní) udělování řádů při různých příležitostech určitým osobám, aniž by si tyto byly získaly nějakých skutečných zásluh, na př. udělování řádů — t. zv. dešť řádů — u příležitosti vzájemných oficiálních návštěv hlav států a pod. Než pouhé nebezpečí zneužití určité instituce nestačí ještě k jejímu naprostému zavržení, poněvadž, jak známo, možnost zneužití jest zásadně dána u každé instituce.

Skutečnost, že instituce řádů vznikala a udržovala se v ovzduší monarchickém a aristokratickém, vysvětluje nám, že v dobách prudkých státních otřesů, namířených právě proti tomuto ovzduší, vítěznější reakce republikánsko-demokratická snaží se především odstranit to, co zevně připomíná zašlou dobu, tedy okázalosti, jako na př. stav šlechtický jakožto zvláštní v sobě uzavřenou a právním řádem uznávanou sociální třídu, instituci všelikých řádů a čestných odznaků a zejména i titulů, pokud tyto neoznačují pouhé povolání, nýbrž byly uděleny výslovně jako vyznamenání (odměna) zasloužilým jednotlivcům, v kterémžto případě vykonávají pak podobnou funkci jako řády.

Na přelomu monarchického státního zřízení v republikánské nacházíme proto

zpravidla jako první podněty vítězné revoluce normy, které odstraňují se stejnou okázalostí instituce šlechtictví jakožto dosud právně uznávaného zvláštního privilegovaného stavu, řádů a titulů, s jakou dosud byly v monarchii zachovávány. V takových dobách libuje si zákonodárce v přepínání nových zásad a hesel (viz Weyr, Soustava čsl. práva státního, II. vyd., str. 77). Toto přepínání projevuje se v oboru, o němž zde jednáme, jednak ve snaze zákonodárcově nepůsobiti pouze do budoucnosti (pouhým zrušením, t. j. neuznáváním dřívějších institucí), nýbrž potlačováním skutečnosti, že tyto instituce kdysi po právu existovaly, t. j. působiti jaksi ex tunc i na minulost, jednak stanovením přímých trestních sankcí potlačovati jakoukoliv vzpomínku na dřívější úpravu věcí. V pozdějších dobách nastává však zpravidla jisté vystřízlivění: stav, který nastal zrušením oněch institucí, se sice udržuje, avšak všeliké projevy, které znamenají pouhou reminiscenci na historická fakta, se beze všeho tolerují. Takový stav je již dlouhou dobu ve Francii, kde na př. šlechtický stav nemá sice již žádného významu právního, ale členům bývalých šlechtických rodin užívání jejich predikátů beze všeho se dovoluje.

II. Československý právní řád. Jedním z prvních počínů revolučního Národního shromáždění byl zák. ze dne 10. XII. 1918, jenž má číslo 61 Sbírky zákonů a nařízení. Jím zrušeny velmi radikálně šlechtictví, řády a tituly. Svou stručností, obecností a radikálností prozrazuje tento zákon zřetelně svůj demonstrativní ráz. Předešel časově obdobné zákony v sousedních státech (Rakousko, Německo, Polsko).

Šlechtictví a řády, jakož i veškerá z nich plynoucí práva zrušuje cit. zákon bez výjimky, ohledně titulů činí rozdíl mezi tituly jako pouhými vyznamenáními a takovými, na které lze jednak splněním předepsaných podmínek nabytí právního nároku (titul doktorský, inženýrský atd.), nebo které vyjadřují skutečně zastávanou úřední hodnost a nejsou tudíž pouhými vyznamenáními. Ze zásady, že tituly jakožto pouhá vyznamenání se ruší, platí pak jediná výjimka ohledně titulů, které jsou oprávněny udílet vysoké školy, jako na př. čestné doktoráty. Řády a tituly shrnuje zákon pod společným názvem „vyznamenání“ (§ 2), ačkoliv pojem vyznamenání jest zajisté širší. O těchto vyznamenáních stanoví § 2, že „občané republiky Čsl. nemohou ani v cizině platně přijímati vyznamenání, pokud

byla předcházejícím paragrafem zrušena“. Ustanovení to nelze arciť vykládati tak, že by snad cizozemští činitelé (cizí vlády, hlavy států atd.) nesměli občanům republiky Čsl. udíleti vyznamenání a že by snad vyznamenání proti tomuto zákazu přece udělená byla i podle příslušného cizího právního řádu neplatná, nýbrž chce pouze říci, že občané republiky Čsl. podle zdejšího právního řádu nemohou oněch vyznamenání platně přijímati, t. j. nabývat. Není-li však přijetí cizího vyznamenání zdejším státním občanem dáno pod zvláštní právní sankci (zejména trestní), a nemá-li toto přijetí, i kdyby bylo platné, žádných zvláštních právních následků, pak bude faktický rozdíl mezi platným a neplatným přijímáním cizích vyznamenání zdejšími státními občany pranepatrný, vlastně žádný, jmenovitě nezakazuje-li příslušná vnitrostátní norma výslovně jediné možné používání uděleného vyznamenání, t. j. u řádů jich veřejné nošení, u titulů jich používání se strany nositelů samých (na navštívenkách a pod.) nebo osob třetích (při oslovování a jinak). Zák. č. 61/1918 Sb. pouze ve příčině šlechtictví stanoví výslovný zákaz, že „bývalí šlechtici nesmějí užívatí svého rodného jména s přídomkem nebo dodatkem, vyznačujícím šlechtictví“ (odst. 2., § 1). Při parlamentním projednávání osnovy zákona v ústavním výboru revolučního Národního shromáždění projevovaly byly ovšem názory a tendence mnohem radikálnější. Byla žádána zejména výslovná trestní sankce na každé další užívání zrušených institucí. Při tom bylo předmětem zvláštního sporu, má-li býti prohlášen trestným jen ten, kdo sám pro sebe zrušených institucí nadále užívá (na př. bývalý šlechtic), nebo snad také ten, kdo bývalému držiteli šlechtictví nebo jiného vyznamenání nadále dává zrušené tituly, na př. písemně na adresách, nebo ústně při oslovování, a má-li býti takový čin prohlášen vůbec za trestný, nebo jen tehdy, když se děje veřejně a pod. Při jednání bylo se strany umírněnější k tomu poukazováno, že za žádných okolností nelze trestně stíhati projevy, jejichž obsah odpovídá prostě historické pravdě a konstatuje jen to, co jednou skutečně bylo a co ex post cestou zákonodárnou nelze nijak učiniti neexistujícím, jako když na př. bývalý šlechtic označuje se nebo někým jiným bývá označován výslovně jako „bývalý“ hrabě, svobodný pán, rytíř atd.; s radikální strany bylo proti tomu namítáno, že revoluční zá-

kony, jako jsou normy odstraňující vnější základy dřívější společenské organizace, vědomě a pokud možná energicky chtějí vyhladit jakékoliv vzpomínky na nenáviděný dřívější stav. Nejexklusivnější bývalí aristokrati nestavěli se ostatně vůči počinu, který odstraňoval do budoucnosti nejen instituci samou, nýbrž s tím i možnost, aby libovolně mohl býti rozmnožován jejich stav (udílením šlechtictví, ku kterému, jak známo, v monarchii docházelo často z nejrůznějších, na př. i fiskálních, důvodů), nijak zásadně nepřátelsky, poukazující k tomu, že nyní zůstanou aspoň „mezi sebou“.

Výsledkem všech těchto tendencí, které se uplatňovaly během parlamentárního projednávání osnovy, byla ona lex imperfecta 2. odst. § 1. Než již 20. IV. 1920 vydána novela k ní (č. 243 Sb.), která zavedla v podstatě dvě zásadní novinky. Jednak připustila výjimky ze strohého obecného předpisu § 1 původního zákona, kterým zrušují se veškeré řády a vyznamenání, jednak stanovila chybějící dosud trestní sankci na neoprávněné užívání, osobování si nebo dávání zrušených titulů a vyznamenání (§ 6).

1. Výjimky, stanovené novelou z r. 1920, jsou tyto:

a) § 1: „Zákon ze dne 10. XII. 1918, č. 61 Sb., nevztahuje se na čestné odznaky zavedené na paměť šťastně skončených bojů za svobodu československého národa nebo jako uznání za zásluhy o vznik a vývoj zřízení samostatného státu československého.“

Odznaky tyto jsou:

a) Československý válečný kříž, zřízený dekretem prozatímní vlády zemí československých v Paříži dne 7. XI. 1918.

b) Československá revoluční medaille, zřízená dekretem podepsaným za presidenta republiky Čsl. ministrem pro věci zahraniční v Paříži dne 1. XII. 1918.

c) Čestné odznaky, pokud byly zřízeny pro československou revoluční armádu v Rusku (na Sibiři) odbočkou Československé Národní Rady pro Rusko aneb ministerstvem války prozatímní vlády zemí československých, resp. první vlády Čsl. republiky.

d) Medaille vítězství (La medaille de la victoire) pro spojenecké a přidružené mocnosti, podle zásadního rozhodnutí mírové konference v Paříži ze dne 24. I. 1919.“

Další výjimku stanoví § 3: „Rovněž vyňaty jsou z ustanovení zák. ze dne 10. XII. 1918, č. 61 Sb., čestné odznaky, kterých dobyli si na poli válečném příslušníci československých vojsk jako uznání od vlád spojeneckých.“

Poměr mezi ustanovením §§ 1 a 3 jest ten, že v onom připouští se československé (litera a—c), pokud se týče spojenecké čestné odznaky; v tomto odznaky založené a udílené cizími (spojeneckými) vládami. Případy sub a a b § 1 shodují se v tom, že v nich jde jednak o uznání již udělených čestných odznaků, které však povšechným zákazem zák. z r. 1918 byly zrušeny, pak ale také o možnost nového udělování, které jest však — částečně aspoň — co do skutkové podstaty, mravní nárok na vyznamenání zakládající, časově omezeno. V § 2 praví se totiž:

„Ustanovení § 1 tohoto zákona platí, pokud základem k udělení některého z uvedených čestných odznaků občanům Čsl. republiky jsou vynikající válečné výkony a zásluhy z doby před 31. VII. 1919 a pokud jsou dány jiné podmínky a předpoklady stanovené pro dosažení uvedených čestných odznaků v dekretch a nařízeních, jimiž byly tyto odznaky zřízeny.“

„Pokud jde o příslušníky armád mocností spojeneckých a přidružených, jest udělování čestného odznaku uvedeného v odst. a § 1 přípustno také za výkony a zásluhy z doby po 31. VII. 1919.“

První odstavec § 2 jest vykládati tak, že jím jednak obživují v letech 1918 a 1919 založené, zák. č. 61/1918, Sb. však zrušené čestné odznaky (řády), a to nejen jako povšechné právní instituce, nýbrž i jednotlivě, t. j. jako subjektivní práva jednotlivým osobám již udělená, jednak připouští se nové individuální udělování, ač s časovým omezením v § 2 stanoveným a osobním omezením podle § 5. Tento paragraf totiž praví, že „Občanským osobám, které jsou příslušníky republiky Čsl., nemohou být nově uděleny ani čestné odznaky v § 1 uvedené, ani nová vyznamenání (§ 4).“ Z toho plyne, že občanským osobám československé státní příslušnosti dovolila novela č. 243/1920 Sb. pouze ponechat si čestné odznaky již udělené. Totéž platí o příslušnících československých vojsk podle § 3 (arg. „dobyli si“).

c) § 4 novely zavádí — proti zásadám stanoveným původním zákonem z roku 1918 — možnost nových vyznamenání:

„Nová vyznamenání mohou být založena pouze pro vojíny za statečnost prokázanou před nepřítelem, nebo pro příslušníky států cizích za zásluhy, kterých získaly o stát československý.“

Vyznamenání taková zřizují se nařízením vlády se souhlasem presidenta republiky. Propůjčovati vyznamenání náleží presidentovi republiky, po případě ministři nebo veliteli vojska, které president k tomu zmocní.“

Ustanovení tomu rozuměti jest tak, že nepřipouští nejen zakládání nových vyznamenání, nýbrž přirozeně implicitě též jejich individuální udělování a užívání vyznamenávanými osobami. Z tohoto udělování jsou podle citovaného již § 5 zásadně vyloučeny občanské osoby československé státní příslušnosti.

Na základě ustanovení § 4 došlo dosud k založení řádu Bílého Lva a medaille Bílého Lva (nař. ze dne 7. XII. 1922, č. 362 Sb., a ze dne 13. XI. 1924, č. 261 Sb., jímž byly doplněny resp. změněny čl. 2 a 3 Stanov řádu a medaille, vydaných nařízením prvním a nař. ze dne 23. VIII. 1930, č. 120 Sb., jímž se mění čl. 3, 4 a 5 Stanov). Viz o tom podrobněji heslo: Bílý lev, sv. 1.

2. Trestní sankce, zavedené nově — jaksi na usmířenou s ústupky, které znamenají výjimky, uvedené sub 1. — zní podle § 6 novely takto:

„Přestupku se dopouští a vězením, na Slovensku uzamčením, od 24 hodin do 14 dnů, nebo trestem peněžitým od 50 do 15.000 Kč buď potrestán:

1. kdo úmyslně a veřejně užívá šlechtických titulů, erbů, řádů, vyznamenání, jež byly zákonem zrušeny, nebo kdo takovým způsobem hledí naznačiti své bývalé šlechtictví;

2. kdo si osobuje čestný odznak nebo vyznamenání, nejsa k tomu oprávněn;

3. kdo v tisku někomu dává zákonem zrušený titul šlechtický.

Přestupky tyto se stíhají soudy, na území někdy uherském správními úřady jako soudy policejními.“

Nelze říci, že by tato novinka, kterou se aspoň částečně sankcionuje povšechný zákaz, stanovený původním zákonem č. 61/1918, Sb., byla odstranila nějakou citelnější mezeru v našem právním řádu. Aspoň dosavadní prakse, která oně trestní sankce velmi málo užívá, tomu nijak nenavědčuje. To je také pochopitelné, uvážíme-li, že skutkové podstaty, které stíhá

§ 6, nedají se odstraňovati resp. zamezovati výslovnými tresty, nýbrž spíše tím, že instituce, zákonem č. 61/1918, Sb., nejen pro futuro, nýbrž i pro praeterito odstraněné, přestaly obyvatelstvu imponovati. Trestní sankcí opatřený zákaz vůči zděděné mentalitě obyvatelstva málo spraví. Po pravdě zde dlužno konstatovati, že jmenovitě naše obyvatelstvo je dosud ještě velmi vzdáleno onoho stavu, který předpokládán jest oběma zákony z r. 1918 a 1920. Odtud vysvětluje se, že pozdější zákon považoval za nutné zaváděti zvláštní trestní sankci proti důsledkům, plynoucím ze zmíněné mentality. Avšak trestní sankce byla zajisté zavedena, jak již shora poznamenáno, i jako jakési usmíření s ústupky, které činí novela proti přísnějšímu stanovisku původního zákona. Novela měla být i zároveň mírnější a přísnější než původní zákon.

Tento původní zákon, pochopitelný v revoluční době, ve které vznikl, rozhodně zašel příliš daleko; zejména pokud šlo o bezpodmínečné zrušení všech řádů. (Sluší podotknouti, že novela z r. 1920, připouštějící opět, byť i v rozsahu velmi omezeném, tyto řády, vyhýbá se přece slovu „řády“, užívajíc místo něho synonymních výrazů: čestné odznaky nebo vyznamenání.) Radikální zákonodárce, odstraňuje šmahem veškeré řády, zapomněl při tom patrně na řády, které i jemu musely být sympatické a byly nedávno — některé těsně před vydáním zákona — v souvislosti se znovuzřízením československého státu zavedeny (viz § 1 zák. č. 243/1920). I tyto čestné odznaky měly být a byly skutečně zrušeny. Tento nevitáný důsledek vyžadoval nápravy, která se stala právě novelou z r. 1920. Nicméně dlužno prohlásiti, že původní zákon z r. 1918 byl důslednější, kdežto novela počíná si velmi rozpačitě. Především není pro důsledného demokrata, který nepřeje vůbec celé instituci řádů a titulů, možno, aby dodatečně začal rozlišovat mezi řády udělenými pro zásluhy, které jsou mu sympatické (na př. o nové státní zřízení), a takové, které za základ mají zásluhy s politického hlediska méně sympatické nebo vůbec nesympatické. Dále není důsledné, když dělají se vzhledem ke schopnosti nabývatí řády (odznaky, vyznamenání) rozdíly mezi občany takovým způsobem, jak činí novela z r. 1920, podle které dlužno rozlišovat jednak tuzemce a cizozemce, mezi tuzemci pak osoby občanské a vojínny. Nejhuře na tom jsou občan-

ské osoby tuzemské, které nemohou nově nabývatí vůbec žádných vyznamenání, ale mohou si po př. ponechatí vyznamenání, o nichž jedná § 1 a která udělena jim byla dříve než zákon z r. 1918 vstoupil v platnost. Lépe postaveni jsou tuzemští vojíni, kteří mohou si podle § 3 podržeti čestné odznaky, kterých dobyli si na poli válečném jako uznání od vlád spojeneckých a pro které podle § 4 mohou být založena nová tuzemská vyznamenání, ale pouze pro statečnost prokázanou před nepřitelem. Aby takový nový řád — dosud ostatně nezaložený — mohl být udělen, bylo by tudíž třeba předcházející války. Nejlepší jest posice příslušníků států cizích, pro které mohou podle § 4 být založena nová vyznamenání za zásluhy mnohem širě vymezené než stalo se u tuzemských vojnů (zásluhy získané o stát československý). Vůči této úpravě marně se tážeme, z jakých důvodů bylo zavedeno podobné diferencování. Nepodjatému názoru zdá se totiž možná pouze alternativa: buď zavrhneme instituci řádů (odznaků, vyznamenání) ze zásadních důvodů vůbec (na př. proto, že se obáváme jejího zneužívání, nebo vzhledem k radikálně demokratické ideji povšechné rovnosti občanů, která nepřeje viditelnému rozlišování v zasloužilé a nezasloužilé), nebo ji stejně zásadně připouštíme. Neboť možno se tázati, proč mělo by být sice přípustno vyznamenati tuzemského vojína za statečnost prokázanou před nepřitelem, nikoliv však osobu civilní za sebe větší zásluhu, kterou by si získala o celý svět a národ, na př. vědeckým objevem, jenž by zachránil tisícům nemocným život a pod.?

Pochopitelnější jest nápadná diferenciace, kterou provádí novela mezi tuzemci a cizozemci ve prospěch těchto. Ukázalo se totiž záhy po vydání původního zákona z r. 1918, že instituce řádů, čestných odznaků a jiných vyznamenání jest rázu do jisté míry mezinárodního, a to tak, že stát, který žije ve společnosti jiných států, z důvodu mezinárodní kurtoasie nemůže radikálně opustit stanovisko, které zaujímají v určité věci všechny nebo aspoň většina ostatních států. A poněvadž nelze cizím státům vnitrostátní právní normou zakázati, aby našim příslušníkům při určitých příležitostech podle ustáleného mezinárodního zvyku udílely vyznamenání, dostala se Čsl. republika záhy do nesnází, když podle téhož mezinárodního zvyku nemohla se následkem povšechného zákazu zákona č. 61/1918 Sb. cizím státům od-

vděčiti za pozornost stejnou zdvořilostí. Nesnáze ty vedly patrně k novele, jejíž příslušná ustanovení (§ 4., 1. odst.) nicméně zůstávají, jak shora ukázáno, nedůsledná.

Podobné nesnáze vznikaly dále tím, že v obou zákonech zůstala nejasnou otázkou, pokud tuzemci mohou přijímati cizozemská vyznamenání. Prohlašuje-li zákon z r. 1918 v § 1, že „občané Čsl. republiky nemohou ani v cizině platně přijímati vyznamenání, pokud byla předcházejícím paragrafem zrušena“, jest uvážiti, že *stricto sensu* nepraví tím nic, pokud právě jest nemožno, aby tuzemský zákon zrušoval cizozemské vyznamenání. Žádné takové vyznamenání nemohlo tudíž býti šem1 zrušeno a může tedy jíti jen o otázku, smějí-li občané Čsl. republiky přijímati a užívati (nositi) platná cizozemská vyznamenání, jim udělená. (Obrat „platně přijímati“ v § 2 jest ostatně obratem z nouze, neboť, jak shora již naznačeno, není rozdílu mezi platným a neplatným přijímáním, pokud přijetí cizího vyznamenání, i kdyby bylo platné, nemá beztoho žádných právních následků podle našeho právního řádu.) Jedná se totiž v citovaném § 2 prakticky jediné o dovolenost nositi udělený cizozemský řád. Neboť že mezinárodní zvyk a zdvořilost naprosto zakazuje vrateti (nepřijímati) cizí vyznamenání, které přece může býti tuzemci cizím státem uděleno bona fide, t. j. aniž by udělující stát věděl, že cizozemec je nesmí přijímati, je jasné. Skutečně také hned po vstupu našeho československého státu do mezinárodní společnosti států byla cizozemská vyznamenání tuzemcům udělována a tito je nevraceli. Stav ten se prostě mlčky trpěl, poněvadž opak jeho by znamenal zřejmou nezdvořilost. Zřetele zdvořilostní nerozhodují však do té míry v otázce skutečného nosení (užívání) cizozemských řádů ze strany tuzemců, ačkoliv i zde mohou nastati trapné situace pro majitele řádu (podle § 2 zák. z r. 1918 sice neplatně, ale přece přijatého) a to zejména v cizině, když by na př. při oficiálních příležitostech udělené jemu vyznamenání demonstrativně nenosil (neužíval). Zdá se, že i zde prakse mlčky ono užívání toleruje. Pokud jde o tuzemskou trestnost takového užívání cizozemských vyznamenání tuzemci, nelze ji beze všeho vyvozovati ze znění § 6 novely, poněvadž tam (viz výše) prohlašuje se za trestné úmyslné a veřejné užívání jen takových vyznamenání, „jež byla zákonem zrušena“ (rozuměj jakožto

institute). Cizozemská vyznamenání však, jak již řečeno, nemohla býti zrušena tuzemským zákonodárstvím.

Přes nově zavedenou trestní sankci sluší v novele č. 243/1920 Sb., spatřovati obrat k mírnějšímu posuzování celé otázky u srovnání se strohým stanoviskem původního zákona z r. 1918. Takové mírnější posuzování shledáváme ostatně již v naší ústavní listině. Zde (§ 106, 3. odst.) jest řeč pouze o titulech, o nichž se praví, že „smějí býti udílány jen, pokud označují úřad nebo povolání“ a že toto ustanovení netýká se akademických hodností (jde při tom o recepci předpisu původního zákona o řádech a titulech z r. 1918). Instituce řádů se úst. list. vůbec nedotýká. To ovšem neznamená, že by ji snad chtěla připouštěti, nýbrž jen tolik, že nepovažovala za nutné, aby postavila zákaz udělování řádů pod ústavní sankci. Toho využila též pozdější novela z r. 1920. Pokud jde o ustanovení 1. odst. § 6. („Výsady pohlaví, rodu a povolání se neuznávají“), nelze se zde šířiti o jeho povšechném významu jakožto normy; srov. k tomu Weyr-Neubauer, Ústavní listina Čsl. republiky, str. 66. Stačí poukázati k tomu, že jím neruší se nějaké instituce jako takové, nýbrž pouze případné právní výsady (privilegia) z ní plynoucí.

Další etapu na cestě k uvolnění přísného postupu, který zahájen byl zákonem č. 61/1918 Sb., a později zmírněn novelou č. 243/1920 Sb., znamená vládní návrh zákona, vypracovaný r. 1928 ministerstvem vnitra (č. j. 30601), jenž měl opět změnit zákon o zrušení šlechtictví, řádů a titulů. Jím připouští se zásadně i řády pro občanské osoby tuzemské. Zakládá řády přísluší podle něho vládě nařízením se souhlasem presidenta republiky, který je uděluje k návrhu vlády a jemuž ex lege přísluší nejvyšší stupně všech řádů a vyznamenání, určených pro osoby občanské i vojenské za zásluhu o stát Československý. Výslovně se připouští, že tuzemci mohou přijímati cizí řády a vyznamenání, avšak pouze se svolením presidenta republiky. Návrh připouští i zvláštní projevy uznání se strany presidenta republiky, vlády nebo jejích členů za vynikající činnost v zájmu veřejném a zavedení přiměřených titulů pro ty, kdož nikoliv z povolání vykonávají funkce ve správě veřejné nebo v soudnictví. Jako pravidlo zavádí se dále zvláštní taxa za propůjčení řádu a vyznamenání nebo za udělení svolení k přijetí cizího řádu nebo vyznamenání. Taxa nemá míti fiskální vý-

znam. Z všeobecné části důvodové zprávy k zmíněnému návrhu vyjímáme zde partie, které referují o cizím zákonodárství a to za tím účelem, aby bylo zjevno, že řády a vyznamenání nepovažují se jinde za neslučitelné s podstatou zřízení republikánského (demokratického).

„Ústava severoamerická ze dne 17. X. 1787 ustanovuje ve čl. I., sekce 9., § 8, že Spojené Státy nesmějí udíleti žádných titulů šlechtických, a že žádný úředník Spojených Států nesmí bez souhlasu kongresu přijímati žádných darů, řádů ani titulů od cizího státu. Patrně podle vzoru amerického obsahuje také švýcarská ústava z r. 1874 ve čl. 12. zákaz, podle kterého členové spolkových úřadů a civilní i vojenští úředníci nesmějí přijímati od cizích vlád ani pensí, ani platů, ani titulů, ani řádů; rovněž zakázáno příslušníkům branné moci vůbec nositi řády, které obdrželi, a přijímati nové řády. Zákaz tento odůvodněn tím, že osoby ve službě státu mají míti na zřeteli pouze zájmy vlastního státu a nemají vůči cizím státům přejímati ani pouhé morální závazky. Pro jiné občany mimo kategorie v zákoně uvedené zákaz neplatí a podle praxe také se nevztahuje na pouhé pamětní medaile. Ve Francii není žádného výslovného zákona o zrušení šlechtictví a řádů. V praxi ovšem alespoň za republiky zřízené r. 1871 šlechtické tituly se neudělují, ale ještě r. 1880 prohlásil zástupce vlády při jednání před konfliktním soudem, že prezidentovi republiky přísluší mimo jiné právo udíleti šlechtické tituly (Esmain, *Droit constitutionnel français et comparé*, VI. vydání, str. 1094). Francie má také, a to z doby Napoleonovy, řád čestné legie, který se od té doby až do dneška udržel přes všechny změny vlád. Vedle toho má některá zvláštní vyznamenání pro obor správy vyučovací a správy zemědělské. Zajímavé jest, že vyznamenání právě uvedená zavedena byla bez zákonného podkladu, pouhými dekrety presidenta republiky; má se totiž za to, že právo udíleti vyznamenání plyne samo sebou z pravomoci presidenta republiky. Pokud se týče republik vzniklých až po světové válce dlužno v prvé řadě poukázat na Rakousko. Tam zákonem ze dne 3. IV. 1919, č. 211, bylo zrušeno šlechtictví, jakož i světské řády rytířské a dámské tituly a hodnosti, které nesouvisí s úředním postavením nebo povoláním, nebo se zvláštní vědeckou nebo uměleckou způsobilostí; ministerstvo vnitra rozhoduje, které tituly a

hodnosti jsou zrušeny; vyznamenání a odznaky před tím propůjčené smějí však dále býti nošeny. Zákon tento má nyní podle čl. 149. rakouské ústavy ze dne 1. X. 1920 povahu zákona ústavního. Již roku 1922 třemi zákony ze dne 3. XI. 1922, č. 14 až 16 ex 1923, zavedeny v Rakousku nové čestné odznaky, a to čestný odznak za dlouholeté služby hasičské a záchranné, dále čestný odznak za vřeužitečné nebo dobročinné působení v zájmu veřejného zdravotnictví a Červeného kříže a konečně všeobecný čestný odznak pro zásluhy o republiku Rakouskou. Ze zákona posléze uvedeného dlužno uvést ustanovení, podle kterého president republiky má na doživotí nejvyšší stupeň tohoto odznaku, dále pak ustanovení, že za propůjčení čestného odznaku se platí taxa; bližší předpisy o výši taxy a osvobození od ní vyhrazeny nařízení. Velmi radikální ustanovení obsahuje nová ústava říše Německé ze dne 11. VIII. 1919 ve čl. 109. Podle něho nesmějí se udíleti nové tituly šlechtické; dosavadní šlechtické tituly však se podrží, ale pouze jako část jména za zrušení všech výsad se šlechtictvím spojených. Řády a vyznamenání nesmějí býti udílány a příslušníci říše Německé nesmějí od cizích vlád vůbec přijímati titulů a řádů. Jak patrné, jsou tyto zákazy pro futuro absolutní a nepřipouštějí žádných výjimek. Praxe však (jak uvádí Anschütz v *Komentáři k ústavní list*. III. vydání, str. 312) zavedla v Bavorsku nové tituly nesouvisící s úřadem nebo povoláním, které ústava německá zrovna jako naše jediné připouští, a v Prusku zavedeny byly nové čestné odznaky. Rovněž podle sdělení téhož komentáře připuštěny jsou papežské řády, poněvadž papež se nepokládá za cizí vládu. Naproti tomu v Belgii (podle Errery, *Droit public belge*, str. 199) papežské tituly a řády se nepřipouštějí. Mnohem méně radikální jsou zákonné předpisy polské. Ústava ze dne 17. III. 1921, č. 96, obsahuje pouze zákaz, že státní občané nesmí bez svolení presidenta republiky přijímati cizozemské tituly nebo řády. Zákonem ze dne 1. VIII. 1919, č. 409, zavedlo Polsko zvláštní vojenský řád (virtuti militari). Zákonem ze dne 4. II. 1921, č. 136, zaveden pak řád Bílého Orla pro osoby civilní a vojenské a zákonem z téhož dne č. 137 civilní řád Polonia restituta (odrodzenia Polski). S prvním řádem (virtuti militari) spojena jest doživotní pense 300 polských zlatých ročně. Odznaky jeho pořizují se nákladem státu. Při obou

rádech posléze uvedených jest president republiky ze zákona velmistrem. Za propůjčení jejich platí se taxa k úhradě nákladů za odznaky řádové. Cizinci jsou již podle zákona od taxy osvobozeni; vláda může od ní osvoboditi zcela nebo zčásti též státní občany.“

Na konec budiž poukázáno na neoficiální poslání a význam instituce řádů. Význam ten jest rázu fiskálního. Již za monarchie bylo udělování řádů často používáno jako náhrady za jiné odměny, které z těch či oněch příčin nebylo lze udělit, tak na př. když snaživý a zasloužilý úředník, ježž nebylo možno pro nedostatek volných míst povýšiti a kterému nebylo ani z důvodů rozpočtových lze udělit odměnu peněžitou (remuneraci), byl panovníkem vyznamenán řádem. Tento druh odměn znamenal úsporu nebo dokonce i zisk pro státní pokladnu když na př. slibem udělení řádu majetní občané byli pohnuti k tomu, aby značné peněžité částky věnovali na ty či ony účely (dobročinné nebo jiné). Potřeba podobným způsobem odměňovati občany o stát a veřejnost skutečně zasloužilé bude se asi stejně objevovati v monarchiích jako v republikách. Má-li arciž cena řádů ve veřejnosti udržeti svůj poměrně vysoký kurs, je nutno s jejich udělováním zacházeti velmi opatrně a hospodárně. Výtka, že při udělování řádů a čestných odznaků státní správa zneužívá prostoduchosti občanstva, které klade velkou váhu na věci, jež ve skutečnosti pro filosofa mají malou cenu nebo vůbec žádnou, sotva by asi obstála. Neboť tato příležitost není nijak jedinou, při které právní řád počítá s prostoduchostí občanstva. Ale ani s povšechně mravního hlediska není proti instituci řádů zásadních námitek, poněvadž muž, který si přeje, aby i zevně bylo jeho okolí připomínáno, že má zásluhy, kterých nemá každý jiný, nečiní nic neoprávněného, a to zejména tehdy ne, když zásluhy jeho jsou toho druhu, že vymykají se porozumění a pochopení se strany průměrných lidí (Schopenhauer). —

Samostatných spisů, pojednávajících s hlediska právního o instituci řádů pokud se týče jejich zrušení, u nás zatím není; v říšskoněmecké literatuře viz nejnověji (1932) Dr. Ernst Königsberger: *Titel und Orden in der demokratischen Republik*, kde pojednáno též stručně o Československu.

František Weyr.

Řády, kongregace, spolky a sdružení věřících.

I. Řehole podle práva kanonického. — II. Historický přehled vývoje na našem území. — III. Právní stav v zemi České a Moravskoslezské. — IV. Právní stav na Slovensku a Podkarpatské Rusi. — V. Spolky a sdružení věřících. a) Podle práva kanonického; b) v zemi České a Moravskoslezské; c) v zemi Slovenské a Podkarpatoruské.

I. Řehole podle platného práva kanonického jsou společnosti, církevní vrchností schválené, jejichž členové usilují o evangelickou dokonalost, skládajíce podle vlastních zákonů (též ordo nebo regulae zvané) veřejné sliby, trvalé nebo dočasné (tyto pak opakované) (can. 487, Codexu iur. can.). Řehole se dělí především na ř-y a k.

Řádem (ordo) rozumí se trvalé řeholní společenstvo osob téhož pohlaví, papežem potvrzené, ve kterém se skládají tříslovné sliby: chudoby, čistoty a poslušnosti.

Kongregace jsou řeholní společenství, jejichž členové skládají sliby pouze jednoduché, trvalé nebo i jen dočasné. Codex iur. can. rozlišuje v can. 488, 3 mezi k-mi iuris pontificii a k-mi iuris diecesani. Ke zřízení prvých je třeba schválení papežského, druhé mohou zřizovati sami biskupové diecesní (nikoli však generální nebo kapitulní vikáři), avšak po slyšení Apoštolského Stolce.

Tyto k. dlužno rozlišovati od „kongregací klášterních“, sdružení to více klášterů sui iuris pod společným představeným.

Ř-y (ordines) se dělí: 1. na a) ordines clericales, jejichž většina členů musí mítí svěcení kněžské a na b) ordines laicales;

2. na a) ř-y pěstující po výtce život kontemplativní, rozjímavý a na b) ř-y aktivní, pěstující praktickou činnost, zvláště charitativní, kazatelskou, zpovědnickou, kněžskou a pod.;

3. na takové, jejichž členové zachovávají poustevnický způsob života (eremité, anachoreti) a takové, kteří žijí společně (cenobité);

4. na a) ordines monastici, pěstující především rozjímavý způsob života; sem patří většinou nejstarší ř-y, na př. Benediktini, Cisterciáci; b) ordines canonici, pěstující společně bohoslužby, vytvářejíce tak kapituly řeholní, na př. Premonstrati; c) ordines clericales, na př. ř. Tovaryšstva Ježíšova, Dominikáni, Piaristi; d) ordines mendicantium, ř-y žebravé, na př. Františkáni, Minorité, Kapucíni, Augustiniáni, Augustiniáni-bosáci, Serviti, ř. Milosrdných